

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, כ"ט אייר התשפ"ו

חולין ט"ז – כח גברא בשחיטה, שחיטה במחובר, שימוש בקנה סוף, והיתר בשר תאוה

שאלות:

1. יורם פתח את הסכר של הנהר והמים הרגו בן אדם, יורם נחשב רוצח?

כח גברא בשחיטה

בדף הקודם ראינו שרבי מכשיר שחיטה בדבר שהיה תלוש ולבסוף חיברו, כמו סכין שחוברה לגלגל של 'מוכני'.
הגמרא דנה בסתירה בין מקורות לגבי שחיטה ב"מוכני" (מכונה שקבוע בה סכין). מקור אחד מכשיר את השחיטה ומקור אחר פוסל אותה. הגמרא מתרצת בשני אופנים:

- סוג הגלגל: המקור שמכשיר מדבר על "סרנא דפחרא" (גלגל של יוצר כלי חרס) שמונע על ידי רגלי האדם, ולכן זה נחשב כוחו של השוחט. המקור שפוסל מדבר על "סרנא דמיא" (גלגל מים) שמונע על ידי כוח המים, וזה לא נחשב כוחו של השוחט.
שחיטה שלא נעשית מכוח אדם פסולה, משום שהתורה דורשת שהיא תהיה "זביחה" של בן אדם (כפי שהגמרא תלמד לקמן בדף ל"א מהפסוק "וְזָבַחְתָּ... וְאָכַלְתָּ" – שרק מה שאתה זוכה בעצמך מותר באכילה).

- כוח ראשון מול כוח שני: אפילו בגלגל שמונע על ידי מים, אם השחיטה נעשתה ב"כוח ראשון" (הזרם הראשוני שהאדם שחרר על ידי פתיחת הסכר או הסרת המחסום), השחיטה כשרה, כי זה נחשב כאילו המים הם "חיציו" של האדם ("גירי דידיה"). אבל ב"כוח שני" (סיבובים מאוחרים יותר של הגלגל שנגרמים מהמשך זרימת המים מאליהם) – השחיטה פסולה כי זהו "גרמא" (גורם עקיף) בלבד ולא כוחו הישיר של השוחט.

כמו שרבי פפא אמר על דיני רוצח: שאדם שכפת את חברו והפנה אליו זרם מים שגרם למותו – הוא ייחשב רוצח וחייב מיתה אם המוות נגרם מהכוח הראשון של המים. אבל בכוח שני שהמים הגיעו מרחוק 'מעצמם', זה גרמא בלבד והוא פטור דיני אדם.

2. עמינדב השתחוה לבית של אמנון, האם הבית של אמנון נאסר בהנאה?

שחיטה במחובר ובתלוש

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

הגמרא מביאה את דברי **רבי**, שלומד מהפסוק "וַיִּקַּח אֶת־הַמַּאֲכָלֹת לְשַׁחַט אֶת־בְּנֵוֹ", ששחיטה חייבת להיעשות בכלי תלוש (כי המאכלת היא כלי מוכן שאברהם לקח).
רבי חייא שכאמור חולק על **רבי**, אמר ל**רב** שהיה באותו מעמד שהפסוק בא רק לציין את ה"זריזות" של אברהם אבינו שדאג שיהיה לו כלי מוכן, ולא לקבוע הלכה לגבי סוג הכלי.

רבא מברר את השלכה של דבר שהיה בתחילה "תלוש" ואחר כך "חיברו" לקרקע או לכותל, על מספר תחומים:

- לעניין עבודה זרה: ברור שזה נחשב "תלוש". כי אם אדם השתחוה לבית שלו (שנבנה מאבנים תלושות), הבית נאסר בהנאה. בניגוד למחובר מעיקרו כמו הרים, שעליהם נאמר "אַל־הִיָּהֶם עַל הַהָרִים" – האלוהים שלהם נאסר, אבל לא ההרים עצמם.
- לעניין הכשר זרעים לקבלת טומאה: זו לכאורה מחלוקת תנאים, הכלל הוא שמים שירדו לצורך דבר תלוש כמו להדיח קערה למשל, ולרצון הבעלים, המים מכשירים פירות לקבלת טומאה, ודווקא לצורך דבר תלוש כי בפרשת שמיני כתוב שמדובר על 'משקה אשר ישתה בכלי'.
והגמרא מביאה סתירה לכאורה, במשנה ממסכת מכשירין לגבי מים שירדו על קערה שהונחה על כותל, שניתן לדייק ממנה מסקנות הפוכות לגבי המקרה שהבעלים רצה שהמים יעברו על ידי הקערה, וידיחו את הקיר שעליהם מונחת הקערה.

רבי אלעזר סובר שאלו תנאים שונים ששנו חלקים שונים במשנה. אחד סובר שכותל נחשב מחובר והשני שהוא תלוש, אבל **רב פפא** מיישב את הסתירה ומסביר שיש הבדל בין סוגי הכתלים:

1. כותל מערה: הוא מחובר מעיקרו, ולכן מים שנועדו להדיח אותו לא מכשירים לקבל טומאה.
 2. כותל בניין: הוא נחשב כתלוש כי הוא נבנה מאבנים תלושות, ולכן מים שנועדו להדיח אותו נחשבים "לרצון" על דבר תלוש, ומכשירים לקבלת טומאה.
- לעניין שחיטה: **רבא** נשאר בשאלה האם דבר שהוא "תלוש ולבסוף חיברו" כשר לשחיטה. הגמרא מנסה להביא ראיה מהברייתא שראינו, בדין של סכין שנעוצה בכותל כשרה לשחיטה, אבל הגמרא דוחה את הראיה: כי סכין היא מקרה מיוחד שהשוחט לא מתכוון לבטל אותה להיות חלק קבוע מהכותל, ולכן היא נשארת במעמד של כלי תלוש. וככה גם ניתן לומר שהסיפא של הברייתא רק מפרשת את הרישא שמדובר על סכין נעוצה בכותל.
- הראיה מהברייתא שאוסרת שחיטה ב"צור שיוצא מן הכותל" נדחית גם היא, כי שם מדובר בכותל מערה שהוא מחובר מעיקרו.

3. האם אפשר לחתוך בשר למנגל עם קנה סוף?

סכין הנעוצה והקרומית של קנה

לגבי אדם שנעץ סכין בכותל ושחט בה (על ידי הזזת צואר הבהמה על הלהב), **רב ענן אמר** בשם **שמואל** שהשחיטה כשרה רק אם הסכין נמצאת למעלה וצואר הבהמה למטה (כך

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

שהשוחט מרים את הצואר ומוליך אותו כנגד הלהב). אבל אם הסכין נמצאת למטה וצואר הבהמה למעלה – השחיטה פסולה. כי חוששים שמשקל הבהמה ילחץ חזק מדי על הסכין ותיגרם "דריסה" (לחיצה שקורעת את הסימנים במקום לחתוך אותם).

הגמרא מקשה מהברייתא שראינו בדף של אתמול, שאומרת בסיפא במפורש שמותר לשחוט "בין שהסכין למטה וצואר בהמה למעלה". והגמרא מביאה שני תירוצים:

- **רב זביד**: הברייתא מדברת בסיפא שלה על שני מקרים שונים – המקרה של סכין למטה מותר רק בכלי "תלוש" (שהשוחט מחזיק בידו), אבל בכלי "מחובר" שעוץ בכותל, חייבים שהסכין תהיה למעלה.
 - **רב פפא**: הברייתא מתירה סכין למטה אפילו במחובר, אבל רק ב"עופא דקליל" (עוף שהוא קל), שבו אין חשש שמשקלו יגרום לדרסה. בנוסף, הגמרא מביאה ברייתא על "קרומית של קנה" (הקליפה החיצונית והחדה של הקנה). נאמר שאסור להשתמש בה לחמישה דברים: שחיטה, מילה, חיתוך בשר, חיצוץ שיניים וקינוח פצע (פי מכה). הסיבה לאיסורים האלו היא החשש שמא ייפרדו מהקנה קיסמים דקים וחדים שיפצעו את הגוף או ינקבו את סימני השחיטה ויהפכו אותה לטריפה. אבל,
 - מותר לשחוט בקנה מסוג "סימונא דאגמא" (קנה שגדל באגם), שלא פורשים ממנו קיסמים.
 - מותר לחתוך מעיים של דגים שהם שקופים, ואפשר לראותם אם נתקע קיסם, או אם הבשר רך מאוד (כמו עוף) ואין צורך להפעיל לחץ חזק על הקנה, ולא פורשים קיסמים.
4. האם במדבר נהגו לתת מתנות של זרוע לחיים וקיבה משחיטת חולין לכהן?

בשר תאוה – היתר שחיטת חולין

המשנה אמרה: "הכל שוחטין, ולעולם שוחטין, ובכל שוחטין". והגמרא מבררת מה כוונת הדינים האלו.

הגמרא מפרשת שהכל שוחטין זה כולל גם עוף, למרות שלא כתוב לגביו במפורש שחיטה בתורה. (שהרי במשנה הראשונה של המסכת כבר הוספנו מהמילים 'הכל שוחטין' את כל אלה שיכולים לשחוט ושחיטתן כשרה).

והגמרא מבררת מי הוא התנא שאמר שלעולם שוחטין? כלומר ש'תמיד נוהגת השחיטה, ומותר לאכול בשר שחוט', ומה כוונתו?

רבה מסביר שהמשנה היא כדעת **רבי ישמעאל** בעניין "בשר תאוה" (בשר חולין):

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

לפי **רבי ישמעאל**, בזמן שבני ישראל היו במדבר עם המשכן, היה אסור להם לאכול בשר סתם. מי שרצה לאכול בשר היה חייב להביא את הבהמה כקרבת שלמים למשכן, אחרת זה נחשב לשיטתו חלק מפרשת 'שחוט' חוץ 'ואל פתח אוהל מועד לא הביאו'. רק כשנכנסו לארץ, התורה התירה להם לשחוט ולאכול בשר חולין בכל מקום. **רבה מסביר** שהיה מקום לחשוב שברגע שעם ישראל גלה מהארץ והתרחק מהמקדש, יחזור האיסור של המדבר. לכן המשנה אומרת "לעולם שוחטין" – ללמד שההיתר לשחוט ולאכול בשר חולין נשאר בתוקפו תמיד, גם בזמן הגלות.

רב יוסף מקשה על ההסבר של **רבה** שתי שאלות:

1. **לשון המשנה**: אם הכוונה העיקרית היא להתיר את אכילת הבשר בגלות, היה צריך להיות כתוב "לעולם שוחטין ואוכלין". המילה "שוחטין" לבדה נשמעת כעוסקת בהלכות השחיטה.
 2. **סברא**: האיסור במדבר היה בגלל שהיו קרובים למשכן והיה קל להקריב קרבנות. ברגע שנכנסו לארץ והתרחקו מהמקדש – הותר הבשר. אם ככה, קל וחומר שבזמן הגלות, כשהמרחק מהמקדש הוא עוד יותר גדול, שהבשר יישאר מותר.
- לכן, **רב יוסף** מציע בתחילת הדף הבא הסבר אחר: שהמשנה היא כדעת **רבי עקיבא**.